

Gönderim Tarihi: 22.10.2019

Kabul Tarihi: 25.12.2019

MİLLİYETÇİ MUHAFAZAKÂR TARİHÇİLİK VE OSMAN TURAN

Nationalist Conservative Historiography and Osman Turan

Ekin Kadir SELÇUK

Dr. Öğretim Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Gazetecilik Anabilim Dalı
ekinkadirsalcuk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4978-3635

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bu çalışmada milliyetçi muhafazakâr tarihçi Osman Turan'ın görüşleri birincil kaynaklar üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın amacı, İslam'la Türklük arasında organik birlikteliğe tarihsel bir temel verme çabasındaki ilk ve en iddialı metinleri yazmış isimlerden biri olan Osman Turan'ın tarihi ve sosyolojik argümanlarını betimsel bir analize tabi tutmaktır. Aynı anda dava adamı, bilim insanı ve siyasetçi kimliklerine sahip Osman Turan'ın pozisyonunu anlamada Yüksel Taşkın'ın Baumann'dan aktardığı yasayapıcı entelektüel kavramından faydalanılmıştır. Bunun sonucunda Turan'ın kendisine milliyetçi muhafazakar gençlere yeni kavramlar ve yeni bir algı dünyası yaratmak gibi bir misyon biçtiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osman Turan, yasayapıcı entelektüel, milliyetçi muhafazakârlık

Abstract:

In this study, the views of nationalist conservative historian Osman Turan are examined through primary sources. The aim of this study is to make a descriptive analysis of the historical and sociological arguments of Osman Turan, one of the first and most assertive writers in the effort to give a historical basis to the organic union between Islam and Turkishness. To understand the position of Osman Turan, it was benefited from the concept of legislative intellectual which was used by Yüksel Taşkın who took it from Baumann. As a result of this, Turan was determined to have a mission to create new concepts and a new world of perception for nationalist conservative youth,

Keywords: Osman Turan, legislative intellectual, nationalist conservative,

1. GİRİŞ

Muhafazakârlık, Fransız Devrimiyle sembolleşen politik, toplumsal ve ekonomik değişime ve altüst oluşa bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kendisini bir ideoloji ya da bir “izm” üzerinden tanımlamak yerine zihinsel bir duyuş, düşünüş olarak ifade etmeye çalışır. Ana temaları gelenek, beşeri eksiklik, organik toplum, hiyerarşi ve otorite, mülkiyettir. Muhafazakârlığı

diğer ideolojilere göre öne çıkarılan en önemli kavramlardan biri gelenek ve tarihtir. Gelenek zaman içinde sürüp giden değerler, kurumlar, alışkanlıklardır. Gelenek bir tarihsel devamlılığı vurgulaması noktasında önemlidir. Muhafazakârlığın kurucu ismi Edmund Burke, toplumu yaşayanlar, ölümler ve doğacaklar arasında yapılan bir ortaklık olarak tanımlar. Geleneklerin önemli yanı insanlara ve toplumlara bir aidiyet hissi vermesinde ortaya çıkar. Köksüzlük, belirsizlik gibi unsurlar devre dışı kalır, toplum bir arada ahenk içinde yaşama imkânına kavuşur (Heywood, 2013, s. 83-87).

Siyasal muhafazakârlık, tarihi, içinde geleneklerin bir devamlılık silsilesi halinde aktığı bir süreç olarak düşünür. Zürcher'in muhafazakârlık tanımı içinde "geçmişle kurulan bağlar" önemli bir başlığı oluşturur. Russell Kirk'in muhafazakârlık tanımında "süreklilik arz eden bir ahlaki düzenin varlığı", "geleneklere, teamüllere, devamlılığa olan inanç" vardır. Nisbet "tarih ve geleneğe bağlılığı" siyasal muhafazakârlığın ilk unsuru olarak değerlendirir (Aktaran Şeyhanlıoğlu, 2011, s. 86-87).

Muhafazakâr düşüncede tarih bir yanıyla geleneklerin şekillendiği, tecrübenin soyut aklın önüne geçtiği, geçmişle gelecek arasında köprü olan bir süreçtir. Öte yandan tarih muhafazakârlık için organik toplum idealini yansıması açısından da önemlidir. Liberallere göre toplum şahsi çıkarlarının peşinde koşan bireylerin eylemlerinden oluşur. Muhafazakârlar bunu reddeder, bu bireyciliğin toplumu atomlara ayıran bir yapı oluşturduğunu ifade eder. Onlara göre insanlar güvenlik ve aidiyet peşinde koşan yaratıklardır. Ailenin, çevrenin, ulusun bireylere aradığı huzuru ve güvenliği sağlayan unsurlar olduğunu düşünürler. Toplum bu bağlılık ilişkileri içinde her unsurun bir organizmanın parçasını oluşturduğu, ödevler ve yükümlüklerle dolu bir yapıdır. Toplum içinde her unsurun, her bireyin, her toplumsal grubun bir işlevi vardır. Bütün, bu parçalardan daha önemlidir (Heywood, 2013, s. 90-91). Organizmacı görüş toplumun yaşayan bir organizma gibi bir geçmişi ve bir geleceği olduğunu düşünür. Tarih bu açıdan da muhafazakâr düşüncede önemli bir yer tutar.

Tüm bu yönleriyle baktığımızda muhafazakârlığın doğuşu itibarıyla tarihi, tarihi değerleri kendi kavramsallaştırması içinde son derece önemli gördüğü dikkati çeker. Öte yandan bu tarih anlayışı içinde hamasetten ziyade dinginlik, tecrübe gibi unsurlar öne çıkar. Tarihin bir hamaset hazinesi olarak ortaya çıkması muhafazakârlığın milliyetçilikle evliliğinden sonra gerçekleşmiştir.

Batı'da milliyetçilikle muhafazakârlığın birleşmesi 19. Yüzyılda

vuku bulmuştur. Bunda milliyetçilik anlayışındaki önemli bir değişimin rolü olmuştur. Eşit hak ve özgürlüklere sahip vatandaşların ortak siyasal katılımına dayalı evrenselci bir milliyetçilik anlayışı tarifi yerine belirli bir cemaate kökensel bir aidiyet duygusuyla açıklanan aşkın bir kader ortaklığı ideolojisinin öne çıkmaya başlaması bu değişimi tetiklemiştir. Muhafazakârların millet kimliğini cemaat kimliğinin yerine ikame edilecek bir toplumsal olgu olduğuna ikna olmalarıyla bu süreç kesinleşmiştir (Bora, 1998, s. 62-63). Bu süreçte muhafazakârlık Fransız Devrimine olan tepki dozunu düşürmüş, Devrim'in ardından doğan yeni milliyetçi yönetici sınıfla uzlaşma içine girmiştir. Burada rakip artık Devrim'in derinleştirilmesini savunan sosyalist, muhalif kitlelerdir (Taşkın, 2007, s. 21-24).

Türkiye'de de milliyetçi muhafazakâr ittifak “komünizm tehlikesine” bir set koyma amacıyla gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminde kendini Batı kampına atmasıyla birlikte antikomünizm bir devlet ideolojisi haline gelmiştir. “Komünist tehlikeye” karşı devletin başlattığı seferberlik akımına milliyetçi muhafazakâr sosyologlar, tarihçiler, şair-yazarlar, düşün insanları yazdıkları eserlerle katkıda bulunmuşlardır. Türkiye'de milliyetçi muhafazakârlığın bir ideoloji olarak şekillenmesinde tarihçilerin önemli bir payı vardır. Cumhuriyet'in kurucu kuşaklarının teşvikiyle oluşturulan Türk Tarih Tezi'ne İslami unsurlar ekleyerek Türk-İslam tarihçiliğine ve buradan Türk-İslam düşüncesine uzanan yolu tarihçiler açmıştır. Bu anlayışta tarih çoğu zaman geçmişin ululandığı, bugüne dair mesajlarla dolu bir anlatımdır (Bora, 2017, s. 362).

Yazdığı eserlerle gençleri en çok etkileyen tarih metinlerinin arasında Osman Turan'ın kaleme aldığı *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi* (1999) başta gelir. Kitap Türklükle İslam arasındaki ontolojik bağı ilk kuran, daha doğrusu buna tarih disiplini içerisinde bir boyut katan ilk metinlerden biridir. Dönemin milliyetçi muhafazakâr gençleri Osman Turan'ın eserleri üzerinden Nizam-ı Âlem (dünyaya nizam vermek) ve Devlet-i Ebed-Müddet (sonsuz kadar yaşayacak devlet) gibi iki popüler kavramı türetmişlerdir (Bora, 2017, s. 308). Diğer taraftan Osman Turan sadece bir tarihçi olarak çıkmaz karşımıza. Bir “dava adamı” olarak sosyolojik tahliller de yapar. Bu sosyolojik tahlilleri tarih disiplininden yardım alarak beslemeye çalışır. Dolayısıyla karşımıza bir milliyetçi muhafazakâr aydın olarak çıkar.

Bu çalışma milliyetçi muhafazakâr ideolojinin temel argümanlarına tarihsel ve sosyolojik bir dayanak verme çabası içinde olan Osman Turan'ın görüşlerini ele almaktadır. Çalışmanın amacı Osman Turan'ın Türklükle İslam'ın “sarsılmaz” birliği gibi fikirlerine, bu doğrultuda yaptığı tarihi-

sosyolojik tahlillere ve bunların milliyetçi muhafazakâr düşünce üzerindeki etkilerine ilişkin birincil metinler üzerinden betimsel bir analiz gerçekleştirmektir. Bunun için Turan'ın kaleme aldığı *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi* (1999a, 1999b), *Türkiye'de Siyasi Buhranın Kaynakları* (2012), *Türkiye'de Manevi Buhran Din ve Laiklik* (2011), *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları* (1980) adlı eserler birincil kaynak olarak değerlendirilecektir. Neticede Turan'ın hangi fikirlerinin milliyetçi muhafazakâr camiayı etkilediği ortaya konacak ve milliyetçi muhafazakârlığın temel dayanaklarından biri açığa çıkarılmış olacaktır.

Çalışmaya öncelikle Osman Turan'ın kısa bir tanıtımıyla başlayacak, ardından onun bir milliyetçi muhafazakâr aydın olarak rolünü anlamada kullanacağımız “yasayapıcı entelektüel” kavramını açıklamaya çalışacağız. Daha sonra yazarın tarih disiplini içerisinde İslam'la Türklük arasında kurduğu bağı, buradan türeyen, Nizam-ı Âlem, Devlet-i Ebed-Müddet gibi kavramları, kutsal devlet anlayışını tartışacağız. Peşinden yazarın tarih disiplininin beslenerek yürüttüğü sosyolojik tahlilleri Batılılaşma meselesi, aydın sorunu, antikomünizm, demokrasi gibi başlıklar altında inceleyeceğiz.

2. HANGİ OSMAN TURAN?

Osman Turan üzerine yapılan betimsel bir analiz öncelikle onun tarihçi, siyasetçi, dava adamı kimliklerinin bir arada sunulmasıyla başlamalıdır. Öncelikle Osman Turan, Türkiye'nin en önemli tarihçilerinden biridir. 1935 yılında kurulan Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi'ne (DTCF) ilk kabul edilen öğrencilerdendir. Birinci'nin (2003, s. 34) aktarımına göre Türkiye üniversitelerinde tarih doktorasını alan ilk kişi aynı zamanda odur. Hocası, meşhur Fuat Köprülü'dür. Onunla aynı yıl DTCF'ye giren Halil İnalçık, Turan'ın Selçuklu tarihçiliğinde dünyanın en iyisi olduğunu söylüyor (Aktaran Birinci, 2003, s. 16).

Osman Turan aynı zamanda bir politikacıdır. 1954 yılında siyasete, hocası Fuat Köprülü gibi Demokrat Parti'den (DP) girmiştir. Milletvekilliği yapmış, Yassıda'da yargılanıp beraat etmiştir. Daha sonra üniversiteye geri dönmek ister, fakat bu mümkün olmayınca 1965'te Adalet Partisi (AP) milletvekili olarak meclis koridorlarına döner. AP'de Genel Başkan Yardımcılığı görevini üstlenir. 1969'da siyasetten ayrılınca bağımsız olarak araştırmalarına devam eder (Kozan, 2010). Zaten bir tarihçi olarak en ‘verimli’ olduğu dönem de 1960'ların ortalarında başlar. “İlk büyük eseri” kabul edilen Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti 1965'te yayınlanır. Meşhur, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi ise 1969'da. 1971'de yazdığı Selçuklular Zamanında Türkiye eseriyle birlikte Selçuklular

tarihçiliğinin en önemli isimlerinden biri kabul edilir. Öte yandan o kitaplarını yalnızca ‘bilimsel’ kaygılarla yazmaz. Bunu bizzat kendisi ifade ediyor. Örneğin Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi’nin giriş kısmında şunları söylüyor:

“Zira biz Türk kültürüne hizmet ederken ciddi neşriyatla sarsılan milli ahlak ve mefkureyi korumaya yardım edeceğimizi de düşünüyoruz. Maarif ve üniversitenin kifayetsizliği ve bozuk neşriyatın sel halini almasıyla gittikçe derinleşen manevi buhranın tedavisinde yüksek hislerin ilim ve şuura dayanması şarttı.” (Turan, 1999a, s. 16)

Yine aynı eserin arka kapağında şunları yazar:

“Eserin manevi ve ideolojik buhranlar içerisinde sarsılan Türk aydınlarının tarih şuuruna ve uyanışlarına hizmet etmesi de başlıca emelimiz ve mükâfatımız olacaktır” (Turan, 1999a, Arka kapak).

Taha Akyol, 1978 yılında hayatını kaybeden Turan’ın ölümünün ardından şunları kaleme alıyor:

“Siyasi meşguliyete veda ettikten sonra yayınladığı eserler Türkiye’de yeni bir milliyetçi neslin yetişmesinde çok büyük bir görev ifa etmiştir. 2 Ciltlik Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi ile Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti eserleri Türk milliyetçilerinin ilk sıralardaki kaynak kitapları arasındadır. Bu eserleri okumayanlar tabii ki milliyetçi olabilirler ama istenen vafıya ulaşmaları mümkün değildir.” (Aktaran Birinci, 2003, s. 112).

Kendisinden bir yıl sonra DTCF’ye kabul edilen Mehmet Ali Köymen’e göre Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi:

“Bütün aydınlar ve bilhassa gençler için istifade ile okuyacakları, okuduktan sonra istikbale emniyetle bakabilecekleri bir el kitabıdır, bir manevi rehberdir, bir yol göstericidir” (Aktaran Birinci, 2003, s. 86).

Beşir Ayvazoğlu ise ‘Mefkure’yi okuyan ülkücü bir gencin *“misyonunun birden dünya çapında genişlediğini gördüğünü”* vurguluyor (Aktaran Birinci, 2003, s. 39).

Bütün bu yazılanlar Turan’ın sadece ‘bilimsel’ kaygı gütmeyeceği, aynı zamanda topluma, gençlere, aydınlara bir bilinç ve ‘dava’ aşılama amacıyla

olduğunu göstermektedir. Osman Turan bir ‘dava adamıdır’ da aynı zamanda... Milliyetçi muhafazakar bir entelektüel olarak üniversite hocalığının daha ilk yıllarından itibaren ülkedeki sağ/sol kutuplaşmasında kendine bir misyon biçiyor, yalnızca tarih alanında değil, döneminin bütün siyasal, sosyal meseleleri hakkında gazete ve dergilerde makaleler kaleme alıyor. “Dava adamı” kimliğinden ötürü başı ilk kez 1944 senesinde, Turancılık davası için Ankara’ya gelen Nihal Atsız’ı üniversitedeki odasında misafir etmesi nedeniyle derde giriyor ve 8 ay açığa alınıyor. 1948 yılında Paris’ten döner dönmez “Gafletten Uyanalım!.. Üniversitedeki Aşırı Solcular Meselesi” adlı risaleyi yazıyor ve söz konusu eserde Behice Boran’a hakaret ettiği gerekçesiyle 2 ay hapis cezasına mahkum ediliyor (Ceza uygulanmıyor) (Kozan, 2010, s. 19). “Komünistlerle” çatışması hiçbir zaman bitmiyor Osman Turan’ın. 1964’te Peyami Safa ve M.Ş. Eygi ile birlikte “Kızıl Tehlike” adlı risaleyi yazıyorlar. Gazete makalelerinden derlenen *Türkiye’de Komünizmin Kaynakları* (1980) adlı kitabı aynı yıl yayımlanıyor. Bilhassa tarih alanında yaptığı çalışmalarla ‘Türk İslam Sentezi’ ideolojisinin altını doldurmaya çalışıyor, ona tarihsel-felsefi bir boyut katmayı amaçlıyor. Siyasete atılmak için ayrıldığı DTCF’ye, yaptığı başvurulara rağmen, ideolojik ve kişisel husumetler dolayısıyla hiçbir zaman geri dönemiyor ve bu hayatındaki en büyük “felaketlerden” biri oluyor (Birinci, 2003, s. 43).

Osman Turan’ın dava adamı, akademisyen, siyasetçi kimliklerini bir arada en iyi açıklayan kavramın Yüksel Taşkın’ın Zygmunt Baumann’dan aktardığı “yasayapıcı entelektüel” kavramı olduğu söylenebilir. Taşkın’a göre Türkiye’de milliyetçi muhafazakâr entelektüeller, Kemalist entelektüellerin iyimser iradeciliğinden fazlasıyla etkilenmiştir. Yani Kemalist entelektüellerin toplumsal mühendislik projeleri geliştirme anlayışını milliyetçi muhafazakâr entelektüeller devralmıştır. Bu bağlamda bu entelektüeller önemli bir güç elde ederek yasayapıcı entelektüellere dönüşmüş, kültür ve eğitim politikalarıyla toplumun yukarıdan aşağıya dizayn edilmesinde kendilerine önemli bir rol düşüğünü düşünmüşlerdir. Bunun için de kültürel sermayelerini siyasal güce döndürmeye çalışmışlardır (Taşkın, 2007, s.10-11). Milliyetçi muhafazakârlığı klasik muhafazakârlıktan ayıran temel noktalardan biri de budur. Entelektüellere toplumun yeniden dizayn edilmesinde önemli rol düşüğünü savunan bu iradeciliktir. Bu iradecilik içinde tarihçi ya da tarihçi siyasetçi özgül bir yasayapıcı entelektüeldir (Taşkın 2007, s. 43-44). Osman Turan tarih üzerine yazdıklarıyla bir yasayapıcı entelektüel olarak hizmet etmeye çalışmıştır. Osman Turan’ın tarihçiliğinde Türklük ve İslam’ın organik birlikteliği, Türklerde kutsal devlet anlayışı, Nizam-Âlem ve Devlet-i-Ebed-Müddet gibi

kavram ve görüşler baş sıradadır.

3. OSMAN TURAN VE MİLLİYETÇİ MUHAFAZAKAR DÜŞÜNCE

3.1. Türklük ve İslam'ın Organik Birlikteliği

Osman Turan'ın anlatmak istediği tarih anlayışında Türklükle İslam'ın mükemmel bir uyum içinde olduğu, Türklerin daha İslam'a girmeden İslam'a yakın bir inanç içinde bulunduğu iddiası vardır. Türk Tarih Tezi'ne Türk-İslamcı tezin en önemli eklemesidir bu. 1930'ların seküler-etnisist tarih anlayışında İslam'a biçilmeyen misyon şimdinin milliyetçi muhafazakar anlayışında kendine yer bulmaktadır. Turan'a göre "*Türkler tarih sahnesine çıkışlarından beri Şamani ve İslam çağlarında tek bir Allah'a bağlı bulunmuş'tur*" (Turan, 1999a, s. 10). Turan, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi'nde, "*Gerçekten Türkler, başka milletlerden farklı olarak, daha peygambere sahip olmadan kendi anlayışları ile tek bir Tanrı inancına yükselmişler, milli ve insani duygularla birlikte tarih sahnesine çıkmışlardır,*" (Turan, 1999a, s. 3) diye yazar. Ona göre sadece tek Tanrı inancı da değil "*Türkler aynı zamanda ruhun ebediliğine ve bunun zaruri bir neticesi olarak da Ahiret hayatına, iyilik ve kötülüklere dair bir hesabın verileceğine de inanıyorlardı.*" (Turan, 1999a, s. 50) Bu doğrultuda Türklerin İslam'ı kabul etmeleri isteyerek, bir gönüllülük çerçevesi içinde olmuştur. "*İslam'ın bu zaferi başka milletlerde ve memleketlerde olduğu gibi bir istila altında olmamış, Türkler kendi irade ve arzuları ile yeni dini benimsemişlerdi.*" (Turan, 1999a, s.150)

Türklerin İslam'dan önce İslam'a benzer bir inanca sahip oldukları iddiası Türklükle İslam arasındaki ontolojik bağı vurgulamak içindir. Turan'a göre:

"Türkler, İslamiyet'i kabul edince bu yeni dinde kendi ruh ve mefkurelerini bularak daha yüksek bir mevkie sahip" (Turan, 1999a, s. 3) olmuşlar ve "*Bu sebeple son bin yıl zarfında İslamiyet ve Türklük, zat ve sıfat olarak öyle kaynaşmıştır ki artık İslamiyet Türklerin milli dini mahiyetini kazanmış ve bu iki unsurun birbirinden ayrılması mümkün olmamıştır.*" (Turan, 1999a, s.3)

Bu ontolojik bağ içinde farklı dini inanışlara yer yoktur. İslam dışında başka bir dine yönelen Türkler ona göre hayatiyetini devam ettirememiştir. Diğer dinler Türklerin savaşçı kimliğiyle uyumlu değildir:

"Hayat şartları ve inançları arasındaki münasebetler

dolayısıyla Türkler de Hintlilerin aksine olarak savaşı günah değil varlıkları için meşru hatta sevap sayıyorlardı... Bu sebeptir ki Türkler kendi mizaçlarına uygun gelmeyen Hindistan dinlerini kabule yanaşmıyorlardı. Nitekim Buda dini 6.-8. asırlar arasında Orta Asya'da yayılma faaliyetine girişirken Gök-Türk hükümdarı Bilge Han ve onun hakim veziri Tonyukuk bu dinin kabulünü reddediyor, onun yumuşaklık ve miskinlik telkin ettiğini, savaşı ve hayvan kesmeyi yasaklayarak Türklerin hayat şartlarına uymadığını mücadele güçlerini bozacağını düşünüyor ve kalabalık Çinliler karşısında istiklallerini korumakta zorluk çekeceklerini ileri sürüyorlardı (Turan, 1999a, s. 9).

Türklükle diğer dinler arasında karşıtlık ve Türklükle İslam arasındaki bu bağ kurulunca artık sıra Türklük ve İslam'da bulunan ortak özellikleri anlatmaya gelmiştir. Bu ikisini bir araya getiren hangi fikir ve inançlar, hangi özelliklerdir? Turan bunları anlatmaya koyulur.

3.2. Nizam-I Âlem

Milliyetçi muhafazakar gençliğin bugün halen kullandığı en temel kavramlardan biri Nizam-ı Âlem'dir. Milliyetçi muhafazakârlığa bu kavramı kazandıran, bu anlayışa tarihsel bir boyut katan Osman Turan'dır. Buna göre Türklükle İslam'ı bu kadar birbiriyle uyumlu yapan nedir sorusuna Turan'ın cevabı meşhur kitabının ana argümanı da olan, her ikisinin de 'cihan hakimiyeti' anlayışına yaslandığıdır. Osman Turan'a göre Türkler daha İslam'a inanmadan önce dünyaya hükmetmeyi ilahi bir misyon edinmişlerdi. *"Tanrının mümtaz bir kavmi olduklarına ve onun kendilerini koruduğuna, kağan ve sultanlar Allah'ın cihan hakimiyetini kendilerine ihsan ettiğine ve bu sebeple de dünya nizamı kurmağa memur bulduklarına inanıyorlardı"* (Turan, 1999a, s.10-11).

Bu cihan hakimiyeti iddiası dönemin milliyetçi muhafazkâr gençleri üzerinde önemli bir etki edecektir. Beşir Ayvazoğlu'na göre *"Artık nizam-ı alemleri tesis yani dünyaya nizam vermek Türklüğün dolayısıyla ülkücü gençliğin tarihi misyonuydu. Osman Turan'ın eserini okuyan ülkücü genç misyonunun birden dünya çapında genişlediğini görüyordu."* (Ayvazoğlu, 2008, s. 574-575) Turan'ın milliyetçi muhafazkâr gençlere yeni bir 'şuur' aşılama çabası onun yasayapıcı entelektüel kimliğiyle de uyumludur.

Osman Turan'a göre İslam'ın cihat anlayışı Türklerin dünya nizamı kurma fikrinin tam üzerine oturmaktadır. *"İslam'ın cihadı da Türklerin savaştı ruhlarına ve cihan hakimiyeti davalarına uygun geliyordu,"* diye

yazar (Turan, 1999a, s. 151). Öte yandan Turan'a göre Türklerin dünyayı yönetme ideali adil, insani ideallere uygun bir yönetim anlayışına dayanmaktadır. Türkler bu hakimiyeti altındaki coğrafyalara üstünlüklerini 'güzellikle' kabul ettirmişlerdir:

“Türklerin iki bin yıllık bir tarih boyunca kıtaları, birçok yabancı ırk, millet, din ve mezhep mensuplarını idare etmeleri yalnız kendi kuvvetleri ve cihan hakimiyeti mefkureleri ile izah etmek mümkün değildir. Filhakika Türkler, eğer yabancı kavimlere karşı sağlam bir adalet duygusuna, geniş bir dini müsamahaya ve yüksek bir insanlık idealine sahip bulunmasa, dar bir milliyetçi veya ırkçı zihniyete, sert bir dini taassuba kurban olsalardı şüphesiz bu çeşitli unsurların mukavemetleri ile karşılaşır, cihamşümül imparatorluklar kurulamaz ve tabiatıyla tarihi azametleri gibi bu yüksek mefkureleri de vücut bulamazdı” (Turan, 1999b, s. 131-132).

Osman Turan burada modern çağın Batılı devletleriyle eski Türk devletlerini kıyaslar. Ona göre Türkler insani idealler çerçevesinde dünya hakimiyeti peşinde koşarken, Batılı ülkeler aşırı milliyetçilik ve maddi çıkar arayışı neticesinde emperyal hayaller kurmaktadır.

3.3. İslam'ın Hamisi Türkler

Osman Turan İslam'ın Türklüğe katkılarını sıraladıktan sonra Türklüğün de İslam'a büyük hizmetleri olduğunu iddia eder. Yazar burada önce Türk Tarih Tezi'nden bir kavramı ödünç alır: Asker millet. Ona göre Türklerle askerlik arasında neredeyse biyolojik bir ortaklık vardır. Türkler doğal olarak kendiliğinden asker doğarlar. Türklerin bu savaşı kimliklerini İslam'ın cihat anlayışıyla da birleştirdikten sonra sadece kendilerinininkini değil İslam'ın da bayrağını taşıdıklarını ileri sürer:

“Türkler İslam dini ve medeniyeti çerçevesinde kendi ideallerini bularak yükselirken iç buhranlara ve dış istilalara maruz kalan İslam dünyasını ve hayatını kaybeden Müslüman milletlerini de kurtarmışlardır... Türkler böylece milli ve İslami mefkurelerin kaynaşması ile cihan hakimiyeti davalarını canlandırırken Müslüman mütefekkirleri de İslamiyet'e yaptıkları hizmetler dolayısıyla onlara karşı şükranlarını bildiriyor ve Türkler artık İslam'ın hamisi ve bayrağı mevkiine yükseliyordu. Türkler İslam dünyasını içeride siyasi ve manevi birliğe dışarıda da istilalardan

emin bir duruma getirdikten sonra da Orta Asya'yi, Kafkasya'yi, Anadolu'yu Rumeli'yi, Şarki Avrupa ve Karadeniz'in şimal sahillerini, nihayet şimali Hindistan'ı İslam dini ve medeniyeti hudutları içerisine dahil ettiler. Yeni kültürel ve iktisadi hamlelerle de İslam medeniyeti ikinci yüksek devrini idrak etmiş ve 17. asra kadar uzun bir ömür ve üstünlük sağlamıştır” (Turan, 1999a, s. 4-5).

Osman Turan'ın milliyetçi muhafazakâr anlatısında Türklerin katkısı sadece İslam'a da değildir. Haçlı Seferleri sırasında Doğu'ya gelen Avrupalılar pek çok yeniliği Müslüman Türklerden almıştır ona göre. Türkler yalnızca İslam medeniyetinin değil Batı medeniyetinin de kurucusudur: *“Böylece Türk hakimiyeti bir yandan İslam medeniyetinin hayatîyetine ve yükselmesine imkan verdi öte yandan da Avrupa medeniyetinin doğuşuna hizmet etti”* (Turan, 1999a, s. 5). Her şeyi Türklerle başlatmak, dünyayı ilgilendiren bütün önemli hadiselerin kaynağında Türkleri görmek Turan'ın Türk Tarih tezinden aldığı bir yaklaşımdır.

3.4. Osmanlı Övgüsü ve Devlet-İ Ebed-Müddet

Osman Turan'ın popülerleşen kavramlarından biri de Devlet-i Ebed-Müddet'tir. Bu kavramla bağlantılı olarak Turan'ın milliyetçi muhafazakâr düşünce içinde tarih anlatısına yaptığı en özgün katkılardan biri Osmanlı'nın *“itibarının geri iade edilmesidir”*. Turan, Türk İslam tarihi içerisinde Osmanlı İmparatorluğu'nu *“cihan hakimiyeti”* idealinin en yüksek devri olarak görür. Ona göre *“Üç kıtanın ortasında ve iç denizler üzerinde kurulan Osmanlı İmparatorluğu Türk milletinin en büyük eserini, Türk, İslam ve dünya cihan hakimiyeti tarihinin de en yüksek siyasi teşkilatını temsil eder.”* (Turan, 1999a, s. 13) Osmanlı övgüsü, milliyetçi muhafazakar tarihçilerin Kemalist dönemin tarihçilerinden ayrışmalarına imkan vermektedir. Osmanlı tarihine böyle bir yer açmak aslında muhafazakârlığın milleti bir organizma gibi görmesinin doğal sonucudur. Milliyetçilik ile muhafazakârlığın *“evliliği”* Batı'da da cemaatin yerine milletin ikame edilmesiyle gerçekleşmişti. Geleneğin temsilcisi, geçmişten geleceğe hep var olacak olan artık milleti (Bora, 1998). Dolayısıyla bu anlayışta onun bir dönemini (yani Osmanlı dönemini) yok saymak, atlamak mümkün olamazdı. Nitekim Turan, bir zamanlar odasında misafiri ettiği Nihal Atsız'dan bu konuda da farklı düşünerek dönemin milliyetçi gençlerini etkilemişti: *“Başkasını bilmem ama ben Osman Turan'ın kitaplarını okuyarak Atsız Türkçülüğünden çok çabuk uzaklaşmış ve Türk tarihini bir devamlılık içinde görmeye başlamıştım,”* diyor Beşir Ayvazoğlu (Aktaran Birinci, 2003, s. 138). Türk tarihini bir devamlılık içinde görmenin sonucu *“Devlet-i Ebed-Müddet”* kavramına dek

varır. Turan'a göre Osmanlı düşünürleri İbn-i Haldun'un bir takipçisi olmalarına rağmen, yani her toplumun doğum, gelişim ve çöküş aşamaları olduğuna inanmalarına rağmen Osman İmparatorluğu'nu böyle bir sonun beklediğini kabul edemiyor, Osmanlı'nın "Devlet-i Ebed-Müddet" olduğuna inanıyorlardı (Turan, 2011, s. 155).

3.5. Kutsal Devlet

Türk devletinin sonsuza dek yaşayacağı inancı devletin kutsal bir haleyle çevrilmesini de doğurmuştur. Kutsal devlet argümanı Turan'ın bütün eserleri boyunca yaptığı şeyin, yani milliyetçi muhafazakâr ideolojinin temel argümanlarına tarihsel bir dayanak verme çabasının görüldüğü alanlardan biridir. Ona göre eski Türk devletlerinde yöneten-yönetilen arasında muazzam bir uyum vardır. Bu uyum Türklerin devleti kutsal görmelerinin bir sonucudur:

Manevi değerlere bağlı bulunan Türk kağan ve sultanları milletlerinin istiklali, birliği, refah ve yükselişi uğrunda mücadeleyi tabii bir vazife saydıklarını beyan ederlerken Türk halkı da ancak devleti ve kağanı mevcut oldukça çalışmanın faydasına inandığını belirtiyor, böylece milli duygular tarihinde idareci ve idare edilen olarak mühim bir kaynaşma hadisesi vuku buluyordu. Bu sebeptir ki Türkler devleti baba ve mukaddes sayıyor ve 'devlet baba' tabiri de bu tarihi inançtan doğuyordu" (Turan, 1999a, s. 10-11).

Turan'a göre Türklerde devletin halkın hamisi gibi görünmesinin sosyo-ekonomik temelleri de vardır. O, Türklerdeki toprak sisteminin sınıfsız bir toplum doğurduğunu, devletin baba sıfatının toprağın da sahibi olmasından geldiğini yazar:

"Türlere mahsus olan bu göçebe toprak idaresi Selçuklu ve Osmanlı sultanları tarafından bütün toprakların devlet mülkiyetine intikaline sebep olmuş, boy beyleri yerine sultanlar bu amme mülkiyetini ikta veya tımar sahibi beylerin idaresinde devlet hesabına kullanmış, Türkiye'de idare, askeri ve hukuki teşkilatın, zirai iktisadın temeli olmuştur. Göçebe hukukundan yüksek bir devlet ve cemiyet hayatına intibak ve tekamül eden bu adilane sistem sayesinde fethedilen Anadolu ve Rumeli topraklarının Türkleşmesi mümkün olmuş, başka milletlerde misli görülmemiş bu nizam, toprak aristokrasisi ile topraksız veya esir köylü sınıflarının doğmasına fırsat vermemiş ve

dünyada böylece en sağlam ve sıhhatli bir cemiyet meydana gelmişti.” (1999a, s. 120)

Öte yandan bu toprak sisteminin Batı’da sanayi inkılabını yaratan burjuvazi gibi bir sınıfın Türk toplumunda doğmasına engel olduğunu da hayıflanarak yazmaktan geri durmaz:

“Fihakika modern sanayiden önce bir sermaye kaynağı olan toprak aristokrasisi Türkiye’de mevcut değildi. Zira miri arazi idaresi içtimai adaleti sağlamakta ne kadar yüksek ve dahiyane bir milli rejim idiyse toprağa dayalı zenginlik ve sermayeye de o derece engel idi. Bu sebeple Avrupa medeniyetini iktibas ve taklide başlıca rol oynaması gereken hususi teşebbüs sahibi sermayedar ve sanayici meydana çıkamamıştı” (1999b, s. 277).

Ona göre devletin bütün topraklara sahip olması toprak aristokrasinin doğmasına engel olmuş bu da yeni bir girişimci sınıfın doğmasını baltalamıştır.

3.6. Batılılaşma Meselesi

Osman Turan yalnızca bir akademisyen olarak tarihi metinler kaleme almamıştır. O diğer taraftan toplumsal sorunlarımızla ilgili milliyetçi muhafazakâr bir aydın olarak analizler de yapmıştır. Bu analizleri tarih disiplininin beslenerek gerçekleşmiştir. Onun sosyolojik argümanları Batılılaşma meselesi, aydın sorunu, demokrasi, antikomünizm gibi başlıklar altında toplanabilir. Onun milliyetçi muhafazakâr bir aydın olarak ilk ele aldığı meselelerden biri Türkiye’nin Batılılaşma sorunudur. Turan bu konuda zaman zaman bir muhafazakâr modernleşmeci olarak karşımıza çıkar. O Türkiye’de manevi bir çöküntü yaşandığına inanmaktadır. Bu manevi çöküntünün nedeni, Tanzimat’tan itibaren ‘bir kısım’ aydınların ve yönetici elitlerin kapıldığı aşağılık duygusu ve bunun neticesinde topluma dayattıkları ‘aşırı’ Batılılaşmadır. Pekiyi Türkiye ne yapmalıydı? Onun muhafazakâr modernleşmeci tavrı en net şu satırlarda görülür:

“Aslında medeniyet tarihi ve sosyolojinin gösterdiği üzere her yabancı kültür tesiri veya iktibasının cemiyet bünyesi üzerinde birtakım sarsıntılar yaratması tabiidir. Eğer bu tesirler normal iktisadi ve kültürel münasebetlerle birlikte ve tedrici bir şekilde vuku bulursa mevcut milli unsurlar üzerinde bir aşu vazifesini görür ve bu sayede bahis mevzuu cemiyet yeni bir medeniyet sentezi istikametinde hayatiyet

kazanarak yükselir.” (Turan, 2012, s. 7-8)

Muhafazakârlığın değişimin “tedrici”, gelenek tarafından içerilmek suretiyle ve kendiliğinden, dışarıdan bir müdahale olmadan gerçekleşmesi talebinin tipik bir yansımasıdır bu satırlar. Muhafazakârlar yaşayan organizmaya sentetik müdahalelerde bulunulmasına, yani toplum mühendisliğine karşıdır. Öte yandan yukarıda milliyetçi muhafazakârlığı klasik muhafazakârlıktan ayıran en önemli faktörün iyimser bir iradecilik olduğunu yazmıştık. Yani yukarıdan entelektüel bir müdahaleyle toplumun değiştirilebileceği inancı. Dolayısıyla bu klasik muhafazakâr tavrını çok tutarlı olarak sürdürmez Osman Turan, o daha ziyade milliyetçi muhafazakarlığın yasayapıcı entelektüel kimliğiyle konuşur. Nitekim on kişilik seçkin bir kadro “memleketin kaderini tayin eden müesseselerde müessir bir duruma yükseltirirse” her şey yoluna girebilir ona göre. *“Esasen milletin ideallerini temsile ve iradesini icraya muktedir, mefkuresi, zekası, kültür ve cesareti ile tanınmış on kişilik bir takımın cihada başlaması ile bütün engelleri aşmak, medeniyet yolunu açmak ve kudretli bir Türkiye vücuda getirmek mümkündür ve milletimiz böyle bir vatansever ve imanlı bir ekibi de beklemektedir,”* (Turan, 2012, s. 17) diye yazar.

Milliyetçi muhafazakârların Kemalist aydınlardan miras aldığı en mühim anlayış budur: Toplumu eğitim yoluyla biçimlendirmek, dil, tarih ve kültür üzerinden milleti inşa etmek... Erken cumhuriyet döneminde Kemalist aydınlar “yasayapıcı entelektüel” konumundaydılar. *“Yasayapıcı entelektüel gücünü toplumsal düzeni yeniden tasarlama ve inşa etme vasfından veya öylesi bir vasfın varlığına olan inançtan alıyordu. Milli/ulusal kültürü tasarlamak, onu işlenmemiş haliyle kültürün beşiği sayılan millete belletmek, gayri milli olanı belirlemek entelektüelin nüfuz alanında görülmekteydi.”* (Taşkın, 2007, s.43) Milliyetçi muhafazakâr aydınlar, Kemalizm’in toplum modelinden memnun değillerdi. Onu değiştirmenin yolu olarak da devlet kadrolarına yerleşip eğitimi ve kültür politikalarını sil baştan belirlemeyi görüyorlardı. Toplumsal değişimin devlet eliyle, yukarıdan aşağı kumanda edilmesi gerektiği konusunda Kemalist aydınlarla hemfikirdiler. Nasıl Kemalist aydınlar dönemin tek parti iktidarına bir şekilde eklemelendilerse onların da 1950’lerden itibaren ülkeyi yönetmeye başlayan merkez sağ geleneğe eklemelendirmeleri gerekiyordu. Osman Turan’ın DP ve AP milletvekilliği dönemleri bu açıdan önemlidir.

3.7. Aydın Meselesi

Yukarıda bahsedildiği gibi Turan’a göre aşırı Batıcılığa sapmamamızın ve “manevi buhran”ın asıl sorumlusu aydınlardır. Aydınlar

Türkiye'nin Batılılaşmaya karar vermesiyle birlikte 'menfi' etkilerini göstermeye başlamışlardır:

“Bu inkişaf içinde kifayetsiz ve aşağılık duygularına düşmüş küçük bir aydın zümrenin Türkiye'nin kaderi üzerinde gittikçe gelişen menfi tesirleri de başlamıştı. Filhakika memleketin ana meseleleri ve dünyanın gidişi hakkında ciddi bir görüşe sahip bulunmayan bu zümre derhal temelsiz bir rejim davasına ve fanteziye kapılmıştı.” (Turan, 2012, s. 10)

Ona göre Tanzimatçıların ve Meşrutiyetçilerin açtığı bu yoldan Cumhuriyetçi aydınlar devam ederler. Öte yandan Turan bu sosyolojik yorumuna tarihsel temeller de katmaya çalışır. Tarihe baktığımızda aydınların millete ihaneti yeni değildir ona göre:

“Orhon Kitabeleri nasıl Çin esaretine düşmeyi milletin değil idareci ve aydın sınıfın milli mefkure ve ruhtan uzaklaşması neticesi olduğunu, milli ıstırap ve şeref duyguları ile hareket geçen Türk hakan, halkı ve başbuğları sayesinde kurtulduklarını heyecanlı hitabelerle bildirmiş ise bugün de ahlak ve mefkuresini kaybetmiş, maddenin esiri olmuş münevverler de aynı rolü oynamaktadır.” (Turan, 1999a, s. 17).

Buna karşı çözüm milliyetçi aydınlar yetiştirmektir. Ülkenin “kurtuluşu”nda önceliği geniş halk kitlelerinin eğitimine değil, küçük bir seçkin grubunun yetiştirilmesine vermek gerektiğini söyler. Ona göre *“Maarifi sağlam temellere oturtmadan ve hoca yetiştirmeden mütemadiyen yeni mekteplerin açılması ve büyük bir yarı-aydın ordunun meydana çıkması Türkiye'nin kültürel, ideolojik, içtimai ve siyasi buhranlara uğramasına sebep olmuştur.”* (Turan, 2012, s. 84)

Nitekim “yarım molla dinden yarım hekim candan eder” atasözünü örnek vererek şöyle devam eder:

“Gerçekten küçük bir seçkin kadro ile memleketi medeniyet ve saadet yoluna koymak ve akl-ı selimini muhafaza eden cahil halkı bu kervana uydurmak kolay olduğu halde, yarım aydınların (diplomalı cahillerin) ve ukalanın çoğalması ile mevcut ilim ve fikir adamları boğulmağa, manevi değerler alt-üst olmağa başlayınca buhranlar şiddetlenmiş ve terakki yolları bataklığa çevrilmiştir.” (Turan, 2012, s. 85)

Turan'ın örneğin Mümtaz Turhan gibi düşünürlerden şu noktada

ayrıştığını söylemeliyiz: Turhan da seçkin eğitiminden bahseder lakin o, uzmanların, teknokratların yetiştirilmesi gerekliliğini de vurgular. Osman Turan'ın fikriyatında ise uzman/teknokrat ihtiyacı neredeyse hiç zikredilmez. Onun seçkin bir zümrenin yetiştirilmesinden bahsederken kastettiği tarihçi/sosyolog gibi kültür adamlarıdır. Turan “hümanist entelijansiya ile teknokratik entelijansiya” arasındaki rekabetin kızıştığı bir dönemde yazıp çiziyordu. Taşkın (2007, s. 127) Türkiye’de “Hümanist entelijansiya ile teknokratik entelijansiya” arasındaki rekabetin, merkez sağ partilerinin kalkınma söylemi dolayısıyla 1950’lerden itibaren başladığını vurgular. Bu rekabet Özal döneminde teknokratların galibiyetiyle sonuçlanacaktır.

Turan eğitimde önceliğin geniş halk kitlelerine verilmesini eleştirirken bu anlayışın bir neticesi olarak gördüğü köy enstitülerini hedef tahtasına oturtur. Köy enstitüleri “*İlmi, iktisadi ve kültürel anlayışsızlığın bir örneği olarak tahsilin umumileştirilmesi gayreti ile maarifin sukutunun ilk basamağını ve Türk köyünün tahribini gaye teşkil etmiş*”tir (Turan, 2012, s. 84). Köy enstitülerine karşı merkez sağın kalkınma-şehirleşme söylemini kullanır. Ona göre “*Fabrikaların kurulması ve iktisadi faaliyetlerin gelişmesi sayesinde okur-yazarlıktan daha ileri neticeler alındığı, daha görgülü ve medeni bir hayat sağlandığı aşıkardır*” (Turan, 2012, s. 88). Köy enstitüleri buradaki gençleri “*Toprağa bağlayarak şahsi gelişme ve yükselmelerine engel olmuşlardır*” (Turan, 2012, s. 89).

Turan'ın köy enstitüleri eleştirisi elbette bununla sınırlı kalmaz. Bu eleştirilerde güçlü bir anti-komünist damar da vardır. Köy enstitülerinin “*Şöhreti de solcu yuvası yapılmak gayretlerinden gelmiştir*” (Turan, 2012, s. 173). Bu enstitüler aracılığı ile “*Zoraki bir sınıf mücadelesi açmağa, ezen muhtar ve ezilen köylüden ibaret sınıflar yaratmağa*” (Turan, 2012, s. 170) çalışılmış, “*Sağlam Türk köylüsünün milli, dini ve ahlaki nizamının*” (Turan, 2012, s.170) yıkılması istenmiştir. Köy enstitüleri hedef alınırken, onların mimarı Hasan Âli Yücel de hedef tahtasındadır. Bu durumu Mehmet Ali Köymen şöyle anlatır:

“Türkiye’de Cumhuriyet devrinde üzerinde şimdiye dek pek az durulmuş bir Fuat Köprülü-Hasan Ali Yücel çatışması vardır. İstanbul Edebiyat Fakültesi’nde Köprülü’nün öğrencisi olan Hasan Ali Yücel hayata atıldıktan sonra bir zamanlar kendisinden feyz aldığı hocasının amansız rakibi kesilmiştir. Esasen, çarpışan iki zihniyettir... Türk geleneklerine bağlı hakiki bir Türk çocuğu olan Osman Turan’ı bu mücadelede gayet tabii olarak hocası Fuat

Köprülü'nün yanında ve emrinde yer almış görüyoruz. Doğrusunu söylemek gerekirse Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir Fakülte'de henüz istikbalini garanti altına almamış olan asistan Osman Turan bu mücadelede hocası Fuat Köprülü'yü bile fersah fersah geçmiştir” (Aktaran Birinci 2003, s. 69).

Hasan Âli Yücel sadece Köprülü ve Turan için önemli bir figür değildir. Milliyetçi muhafazakâr entelektüellerin “*Merkez sağ iktidarlardan veya ara yönetimlerden en büyük talepleri bir milli kültür reformunun kendi öncülüklerinde başlatılması olmuş,*” (Taşkın, 2007, s. 123) ve bu minvalde de “*Hasan Ali Yücel'in milliyetçi muhafazakâr bir versiyonunu beklemişlerdir.*” (Taşkın, 2007, s.123).

3.8. Antikomünizm

Köy Enstitüleri ve Hasan Ali Yücel eleştirisinin arkasında güçlü bir antikomünist damar olduğu söylenmişti. Osman Turan'ın genel olarak diğer milliyetçi muhafazakâr entelektüellerle birlikte anti-komünist söyleme sarıldığını söyleyebiliriz. Turan kimi zaman tek başına ya da kendisi gibi düşünen yazarlarla birlikte anti-komünist risaleler kaleme almıştır. Osman Turan'a göre Türkiye'de ciddi bir komünizm tehlikesi bulunmaktadır. Bunun en büyük nedeni de bahsettiği manevi buhrandır. Cumhuriyet'le birlikte bilhassa dini eğitimin yasaklanması ona göre yeni neslin milli ve manevi değerlerden uzak büyümesine ve ona düşman yabancı menşeli ideolojilerin ağına düşmelerine neden olmuştur. Burada sorumluluk elbette aydınlardadır. Cumhuriyet öncesi ve Erken Cumhuriyet dönemi Batıcı aydınların mirasını solcu aydınlar devralmış, onların açtığı yolda manevi tahribatı sürdürmektedirler. Türkiye'nin miras aldığı toprak sistemi nedeniyle sınıf farklılıklarının ve dolayısıyla sınıf çatışmasının olmadığını, bu nedenle de komünizm tehlikesinin bulunmadığını söyleyenleri komünistler gibi düşünmekle suçlar Turan. Zira komünistler gibi onlar da maddi temellerin mevcut bulunup bulunmadığına odaklanmaktadırlar. Ama Türkiye'de komünizmin yaygınlaşmasının nedenlerini maddi değil manevi unsurlarda aramak gerekmektedir: “*Gerçekten Türkiye'de komünizmin bu derece süratle yayılması ve azgınlaşması, başka memleketlerden farklı olarak iktisadi ve içtimai şartlardan ziyade manevi buhranın tabii bir neticesi olmuş, münevverlere aid kültür, ahlak ve mefkure sükutu, sosyalist moda ve propagandanın kısa zamanda marazi bir inkişafına kafi gelmiştir.*” (Turan, 1980, s. 11)

Turan, aydınların aksine halkın manevi değerlere bağlı olduğunu,

yani manevi şartların da komünizm için elverişli olmadığını söyleyenlerle de aynı fikirde değildir. Halk maneviyatına sahip çıkıyor olabilir ama zaten komünist devrimleri yapan halk olmamıştır hiçbir zaman: “*İçtimai tezatlarla ve sınıflararası derin ayrılıklara rağmen komünizmin hiçbir ülkede büyük kütlelerin isteği ile gerçekleşmemiş, aksine daima çok küçük, fakat teşkilatlı bir münevver çetenin veya ecnebi tahakkümünün neticesi olarak yerleşmiş olduğu düşünülmemiştir.*” (Turan, 1980, s. 14) Yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla komünist olmak yada komünizmin gelişmesine katkıda bulunmakla Turan’ın suçladığı sol Kemalist aydınlardır. Onlar Cumhuriyet inkılâplarını benimsedikleri gibi ona daha da sol bir istikamet çizmeye çalışmaktadırlar.

Taşkın (2007) Soğuk Savaş döneminde milliyetçi muhafazakâr entelektüellerin asıl rakiplerinin sol Kemalist aydınlar olduğunu söyler. Ona göre milliyetçi muhafazakarlarla sol Kemalistlerin bu rekabeti Atatürk’ü ve Atatürkçülüğü yorumlama biçimlerine sıklıkla yansımaktadır. Her iki entelektüel grubu da tezlerini kurucu babaya onaylatmak ihtiyacı duyarlar. Turan’ın yazılarında Atatürk’e referans vermemekle birlikte, onun önderliğinde meydana gelen inkılâpları eleştirirken onun adını kullanmamaya özel bir dikkat gösterdiğini görürüz. O, Cumhuriyet inkılâplarını, en başta da laikliğin Türkiye’deki tatbikini sert biçimde eleştirir; ama Atatürk’ün adını anmadan. Turan, Türkiye’de laikliğin din düşmanlığı şeklinde tezahür ettiğini savunur. Ona göre laiklik Batı’nın özel tarihsel koşulları neticesinde bir ihtiyaç olarak doğmuştur. Laiklik vicdan hürriyetinden başka bir şey değildir ve Türkler İslamiyet’i kabul etmeden önce de ettikten sonra da vicdan hürriyetine büyük bir hürmet göstermişler, farklı inanışlara sahip insanları ibadetlerinde özgür bırakmışlardır. Osmanlı’nın çok geniş bir coğrafyada ve farklı kültürler üzerinde hüküm sürmesinin sırrı da zaten buradadır. Turan’a göre Türkler vicdan hürriyeti manasında zaten laiklerdi. Cumhuriyet’in laikliği ise vicdan hürriyetini sağlamak maksatlı değildi. “*Filhakika Türkiye’de laiklik Avrupalılaştırma hamlelerine hız vermek maksadıyla meydana çıkmış bir mefhum olarak gözükmemektedir,*” diyor Turan (Turan, 2011, s. 93-94). Ve şöyle devam ediyor: “*Süratle Avrupalılara benzemek ve buna mani engelleri süratle yıkmak sayesinde Türkiye’nin ilerleyeceği ve tamamıyla Avrupalılaştacağı kanaati, Cumhuriyet devri inkılâplarını vücuda getiriyordu. İşte laiklik de bu maksatla ve buna yardımcı bir vasıta olarak kabul ediliyordu.*” (Turan, 2011, s. 95-96)

Laiklik-Batılılaşma-manevi buhran-komünizm gibi kavramlar bu şekilde yan yana getirildikten sonra Turan komünizme iki yönden eleştiri

getirir. İlki ve en güçlü olanı komünizmin milli ve manevi değerleri yıkacağı iddiasıdır: “Zira o (Marx’ı kastediyor) yalnız iktisadi bir doktrin getirmekle kalmamış, maneviyattan ve dinden mahrum aydınlar eli ile yeni bir hayat vaad ettiği işçi ve fakir kitleleri tam aksine manevi sefaletle düşürmüş, hem de Marxism yeni bir din olmuştur... Komünist, mülkiyet, aile, din, hürriyet ve benzeri bütün manevi değerleri yıkmadıkça ve Marx’ın bizzat ifadesine göre ‘Komünist cemiyette Tanrı yok edilmedikçe’ yaşama imkanlarından mahrumdur.” (Turan, 2011, s. 24-26) Zaten komünizm Batı’da “madde ruh muvazenesini” ruh aleyhinde bozulmasıyla ortaya çıkmıştır. O, materyalizmin “evladi”dir (Turan, 2011, s. 40). Osman Turan diğer yandan ‘maddi’ nedenleri de göz ardı edemez, solun gelişimindeki ekonomik faktörleri de söylemeden geçemez: “Marx komünist tahtının bir ayağını bu materyalist ve Allahsız temel üzerinde kuruyor, diğerini de kapitalizmin doğurduğu sosyal uçuruma ve fakir kitlelere dayandırıyor.” (Turan, 2011, s. 32)

Turan’ın komünizme dair ikinci eleştirisi onun ilmi olarak çürütüldüğü iddiasıdır: “O (Marx’ı kastediyor) devrine göre iyi bir iktisatçı olmakla birlikte fert ve cemiyetleri harekete geçiren bütün amilleri tek sebebe irca eden bütün nazariyeler gibi onun da insanı yalnız maddeye bağlayan bu dar görüşü de elbette ilim ve hakikat karşısında iflasa mahkum idi. Nitekim ilmi sosyalizm adını alan Marxism bizzat ilmi tenkitlere dayanmamış ve çürütülmüştür.” (Turan, 2011, s. 24-26) İlimcilik, Turan’ın yazıp çizdiği dönemde kendisine has bir özellik değildi. Turan’a göre sağda ve solda entelektüeller o dönemde ‘ilimcilik’ iddiasını sahiplenmekteydiler: “Bu dönemde ‘bilimsel veya teknik’ gibi ifadelerle sığınarak yönetici seçkinlerin ikna edilmesine çalışmak son derece yaygındı. Farklı ve rakip entelektüel akımlar özellikle kendi siyasal özelemlerini meşrulaştırmak için ‘ilimciliği’ sahiplenmekte benzeşiyorlardı.” (Taşkın, 2007, s. 138) İlimcilik Turan gibi pek çok entelektüelin yaşadıkları dava adamı-bilim insanı geriliminin bir çözümü olarak da düşünülebilir. İlimcilik sayesinde bir yandan bilim insanı sıfatıyla bir otorite olarak konuşabiliyor, diğer yandan da davalarına hizmet edebiliyorlardı.

3.9. Demokrasi ve Milli İradecilik

Osman Turan’ın milliyetçi muhafazakâr tarihçiliğinde önemli noktalardan biri de Türklerin Batılı kavramlar olan demokrasi, laiklik gibi unsurlara çok eski zamanlardan itibaren sahip olduğu iddiasıdır. Türklerde devlet yönetiminin siyasal yönetime demokratik bir boyut kattığını yazar:

“Kağan ve yabguların idaresinde birlik kuran boy ve uluslar

eski Türk devletine feodal bir mahiyet veriyor, böylece ilahi menşe inanışlarına rağmen onların otoriteleri boy beyleri üstünde yüksek bir derece farkından ibaret kalıyordu. Bu sebeple Türk hükümdarları Eski ve Ortaçağların birçok kral ve imparatorları gibi kendilerini mabutlaştırmamış, zulüm ve istibdada düşmemiş olup kudretleri daha ziyade şahsiyetleri ile kaim olmuştur. Zira hanedana mensup şehzadeler ve boy beyleri de Oğuz han soyuna mensup ve feodal hâkimiyet haklarına sahip bulunuyorlardı. Böylece milli şuur, babalık sıfatı ve siyasi hâkimiyet töresi Türk hükümdarlarını demokratik bir ruha eriştirmiştir.” (Turan, 1999a, s. 121-122)

Osman Turan’ın demokrasiden ne anladığının cevabı onun siyasi kariyerine bakarak anlaşılabilir. Turan, DP’nin milli irade söylemini sahiplenmiştir. Milli iradecilik çoğunlukçu bir sistemdir. Bu sistem içinde seçimlere özel bir önem verilir. Zira demokrasi düzenli olarak yapılan seçimlerle gerçekleşir ve bu seçimler sonucunda çoğunluk desteğini elde eden parti milletin en yüksek çıkarını bilen ve bunun için politikalar üretmekle sorumlu tek güç olarak görülür. Diğer bir deyişle bir partinin halkın çoğunluğunun oyunu alması, millete ait olan mutlak iktidarı kullanma hakkına sahip olmasıdır. Seçimler ayrıca vatandaşların karar verme mekanizmalarına katılmalarının tek yoludur. Milli iradeci anlayış millete, seçimler yoluyla iradesini göstermenin dışında siyaseten pasif bir rol biçer (Geliş, 2013).

Osman Turan’ın, Türkiye’nin çok partili siyasi hayata geçmesi ve bunun sonucu DP’nin iktidara gelmesi bağlamında yaptığı demokrasi vurgusu DP liderliği ile uyumludur. Burada onun politikacı yüzü ağır basar. O da tıpkı DP liderliği gibi “demokrasi”ye geçilmesini “hakiki” bir inkılâp olarak değerlendirir. Menderes ve Bayar, Cumhuriyet inkılâplarının çok partili hayata geçilmesi ve DP’nin iktidara gelmesiyle gerçek mecrasını bulduğunu iddia ediyorlardı (Bora, 2005). Turan da çok partili hayata geçişle ve serbest seçimlerin yapılmasıyla birlikte;

“çok defa ilmi bir temele dayanmayan ve şekli taklitlerle boğulan Avrupalılaşıma teşebbüslerinin gerçek mecrasını bulduğunu” (Turan, 2012, s. 109) söyler: “Türkiye’de demokratik idarenin başlaması ve milli iradenin tecellisiyle ilk defa olarak hakiki manasıyla büyük bir inkılâp vuku bulmuş, bu sayede Türk milleti geniş bir nefes almış ve uzun müddet bir bayram havası yaşamıştır. Bu durum

Avrupa'dan gelen hiçbir yeniliğin bu derece milletçe benimsenmediğini ve milli bir hüviyet kazanmadığını gösterir” (Turan, 2012, s.108).

Turan'ın demokrasi konusunda DP liderleriyle aynı söyleme sahip olması, onun bu liderlerle çok uyumlu bir çizgi içinde olduğunu göstermez. Aksine, Turan'ın siyasi hayatı problemlerle geçmiştir. DP içinde sorunlar yaşadığı gibi daha sonra AP'den de ihraç edilmiştir. Onun politikacı, ilim insanı, dava adamı kimliklerini aynı anda taşımakta zorlandığının bir göstergesi olabilir bu. Öte yandan bu durum Turan'a özgü değildir, “yapısal” bir durum arz eder. Taşkın'a göre merkez sağ liderliğinin toplumdan büyük bir teveccüh görmesi onlara iktisadi bir kalkınma sayesinde parlak bir gelecek umudu aşılayabilmeleriyle ilgilidir. Toplum, milliyetçi muhafazakâr entelektüellerin sandığının aksine “milli kültürün yeniden ihyası” gibi toplum mühendisliği projeleriyle değil, uyum sağlayabilecekleri bir gelişme-kalkınma-zenginleşme imkanıyla büyülenmiştir:

“Menderes, Demirel ve Özal'da mükemmel temsilcilerini bulan muhafazakar modernleşme, milliyetçi muhafazakarlık veya İslamcılığa kıyasla ciddi farklılıklara sahip toplumu, kalkınma kavramı etrafında oluşturulan iyimserlik üzerinden bir çıkar ortaklığına kavuşturmaya çok daha uygundu. Oysa diğer akımlar, farklılıkların yok sayıldığı bir türdeş millet veya İslam anlayışıyla daha baştan değişmez ötekilerini yaratmaktaydılar.” (Taşkın, 2007, s. 84-85)

Bu nedenden ötürü merkez sağ liderliği ile milliyetçi muhafazakar entelektüeller arasında bir gerilim hep olmuştur. Bu entelektüellerin merkez sağa en büyük katkısı, kapitalizmin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yapısal sorunları kültürel bir indirgemeciliğe tabi tutarak, merkez sağ liderliğinin siyasi, askeri iktidar odaklarına kafa tutmadan ‘sistem’ içinde ayakta kalabilmelerine ve aynı anda kendilerini Batıcı seçkinlerin karşısında bir pozisyonda gösterebilmelerine yardımcı olmaktadır.

4. SONUÇ

Bu çalışmada milliyetçi muhafazakâr bir aydın olan Osman Turan'ın görüşleri incelenmiştir. Çalışmanın amacı Turan'ın Türkiye'de milliyetçi muhafazakâr düşüncenin oluşumunda sahip olduğu rolü göstermek ve bu doğrultuda onun görüşlerini betimsel bir analiz çerçevesinde mercek altına almaktır. Kaynak olarak Osman Turan'ın birincil metinleri kullanılmıştır. Osman Turan'ı önemli yapan, milliyetçi muhafazakâr düşüncenin temel argümanlarından biri olan Türklük ve İslam'ın birbiriyle organik bir bağlılık

içinde olduğu görüşüne tarih disiplini içerisinde bir dayanak getiren ilk isimlerden biri oluşudur. O tarihle ilgi yapıtlarında sürekli olarak bu tezi vurgulamış, bu tez ve ondan türeyen Nizam-ı Âlem, Devlet-i Ebed-Müddet gibi kavramlar dönemin milliyetçi muhafazakâr gençlerinin dillerinde popülerleşerek yaygınlaşmıştır. Çalışmada aynı anda siyasetçi, dava adamı ve bilim adamı kimliklerine sahip bir milliyetçi muhafazakar entelektüel olarak Osman Turan'ın kendisine bir misyon biçtiği, bu misyon'un Yüksel Taşkın'ın Baumann'dan aktardığı bir kavramla, "yasayapıcı entelektüel" kavramıyla en iyi şekilde açıklanabileceği iddia edilmiştir. Yasayapıcı entelektüel gücünü toplumsal düzenin yeni baştan inşa edilebileceği, bunun için de entelektüellere önemli politik görevler düştüğü inancından alır. Dönemin milliyetçi muhafazakâr aydınları Kemalist aydınların siyasette hayli etkili olduğu 1930'lu yılları entelektüellerin konumunu düşünerek bir Altın çağ olarak değerlendirirler ve o Altın Çağa kavuşmak arzusundadırlar. Bunun için merkez sağ partilerde görev alırlar. Eserleriyle toplumu, gençleri etkilemek isterler.

Çalışmada Osman Turan'ın tarih ve sosyoloji ile ilgili eserleri farklı başlıklar altında incelenmiştir. Tarih, Osman Turan'ın esas alanıdır ve burada milliyetçi muhafazakâr tarihçiliğin kurucu isimlerinden biri olmuştur. Turan metinlerinde Türklerin çok eski zamanlardan itibaren İslam'a yakın bir inanca sahip olduklarını, İslam'ı bile isteye seçtiklerini iddia etmiştir. Turan bunu yaparken Türklükle İslam arasındaki ortak noktalara değinir. Ona göre Türkler çok eski zamanlardan itibaren adalet ve insanlık idealleri çerçevesinde bir dünya nizamı kurmaya kendilerini görevli biliyorlardı. İslam'ın cihat anlayışı bu görüşü pekiştirmişti. Türkler İslam'la inançlarını ve ideallerini daha iyi yaşama imkanına kavuşmuşken aynı zamanda İslam'ın ve İslam dünyasının hamiliğini üstlenerek Batı'dan gelen saldırılara karşı İslam'ı korumuş ve yüceltmişti. Türklük ve İslam'ın en muazzam eseri Osmanlı İmparatorluğu'ydu Turan'a göre. Türk Tarih Tezi'nin yok saydığı Osmanlı, Osman Turan'ın tarihçiliği vesilesiyle yeniden "hatırlanmıştır", büyük övgülere mazhar olmuştur. Turan, Osmanlı İmparatorluğu da dahil olmak üzere tarih boyunca Türk devletlerinin tek bir devlet biçimini aldığını ve bu devletin sonsuza dek yaşayacağı inancını Devlet-i Ebed-Müddet kavramıyla açıklamıştır.

Osman Turan'ın sosyolojik tahlilleri ise Batılılaşma meselesi, aydın sorunu, antikomünizm ve demokrasi gibi başlıklar altında incelenmiştir. Turan bu konularda zaman zaman muhafazakâr bir modernleşmeci olarak ama çoğunlukla yasayapıcı entelektüel kimliğiyle bir milliyetçi muhafazakâr aydın olarak konuşmuştur. Türkiye'nin Batılılaşmasını "aşırı" bulmuş,

bunun ülkede bir manevi buhran yarattığını iddia etmiştir. Sorumluluğu aydınlara vermiş, aydınlık arasında yayılan sol fikirlerden ötürü “öteki”si olarak solu belirlemiştir. Milliyetçi muhafazakârlığın bir araya gelişinde temel motivasyon kaynaklarından biri antikomünizmdi ve Turan’da da güçlü bir antikomünist damar vardır. O komünizme kimi zaman “bilimsel” kimi zaman “hissi” tepkiler verir. Turan’ın demokrasi anlayışı da solu eksik, milli iradeci bir demokrasidir. DP yıllarında Bayar ve Menderes’in otoriter çoğunlukçu demokrasi anlayışını tekrar etmiştir. Demokrasinin Cumhuriyet inkılâplarının en önemli getirisi olduğu iddiasını Bayar ve Menderes gibi sahiplenmiştir. Tüm bu yönleriyle Osman Turan döneminin güçlü bir milliyetçi muhafazakâr aydını olarak genç kuşaklar üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Tarih alanında yazdıklarını sosyolojik tahlillerle besleyerek milliyetçi muhafazakâr düşünceye önemli dayanak noktaları oluşturmuştur.

5. KAYNAKLAR

- Ayvazoğlu, B.(2008). Tanrıdağ’dan Hira Dağı’na uzun ince yollar. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*. içinde (ss.541-578). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Birinci, A. (2003). *Osman Turan*. İstanbul: Alternatif Yayınları.
- Bora, T. (1998). *Türk sağının üç hali: Milliyetçilik, muhafazakarlık, islamcılık*, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Bora, T. (2005). Adnan Menderes. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce : Liberaliz* içinde (ss. 482-510). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, T. (2017). *Cereyanlar Türkiye’de siyasi ideolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Geliş, N. (2013). *Formation of a majoritarian democracy discourse in Turkey: An examination of the Democratic Party 1946-1960*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi ideolojiler bir giriş*. Ankara: Adres Yayınları.
- Kozan, T. (2010). *Prof. Dr. Osman Turan’a göre din ve Türk cihan hakimiyeti*. İstanbul:İrfan Yayıncılık.
- Taşkın, Y. (2007). *Anti-komünizmden küreselleşme karşılığına- milliyetçi muhafazakar entelijansiya*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turan, O. (1980). *Türkiye’de komünizmin kaynakları*. İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- Turan, O. (1999a). *Türk cihan hakimiyeti mefkuresi tarihi. C. 1*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Turan, O. (1999b). *Türk cihan hakimiyeti mefkuresi tarihi. C. 2*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Turan, O. (2011). *Türkiye’de manevi buhran, din ve laiklik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Turan, O. (2012). *Türkiye’de siyasi buhranın kaynakları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat .
- Şeyhanlıoğlu, H. (2011). Siyasal muhafazakarlığın temel ilkeleri, *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(1), 84-107.